

## Multikulturní kompetence studentů pomáhajících profesí

Pavína Částková (rec.)

Hladík, J. (2014) Multikulturní kompetence studentů pomáhajících profesí. Zlín: UTB.

Publikace se zabývá problematikou multikulturní výchovy, která je aktuálním tématem, a to zejména v oblasti vzdělávání. Autor prezentuje svou snahu o podporu české pedagogicko-výzkumné platformy doplněním absentujících empirických poznatků z oblasti multikulturní edukace. Konkrétně se zaměřuje multikulturní kompetenci studentů pomáhajících profesí, neboť jejich budoucí profesní výkon je soustředěn na pomoc lidem v obtížných životních situacích nezávisle na jejich kulturní, etnické, národnostní, rasové či náboženské příslušnosti.

**Autor publikace Jakub Hladík** se problematice multikulturní výchovy věnuje již několik let a na toto téma publikoval množství odborných statí. V současnosti působí na Ústavu pedagogických věd Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Do jeho profilových disciplín v rámci pedagogické činnosti je možné mimo výuky Multikulturní výchovy zahrnout také Metodologii pedagogického výzkumu či Sociální pedagogiku. Svou výzkumnou činnost v oblasti multikulturní výchovy úspěšně podporuje grantovými projekty. V letech 2012-2014 byl hlavním řešitelem projektu GA ČR P407/12/P19 s názvem *Determinanty rozvoje multikulturních kompetence studentů pomáhajících profesí*, v rámci kterého vznikla i recenzovaná

publikace. Cílem podpořeného projektu bylo empiricky rozpracovat problematiku multikulturních kompetencí jako nedílnou součást multikulturní edukace tak, aby bylo možné vytvořit validizovaný model multikulturní kompetence sloužící ke zkvalitnění pregraduální přípravy.

Publikace je logicky členěna do pěti kapitol, které jsou dále strukturovány do podkapitol. V úvodních dvou kapitolách autor vymezuje základní pojmy a objasňuje specifickou terminologii problematiky. Následuje kapitola předkládající teoretické poznatky pedagogického výzkumu a jeho možnosti v oblasti multikulturních kompetencí v pomáhajících profesích. Čtvrtá kapitola prezentuje determinanty ovlivňující rozvoj multikulturních kompetencí, vývoj výzkumného nástroje a zrekonstruovaný model multikulturních kompetencí. Poslední kapitola shrnuje významné poznatky uvedené v publikaci a prezentuje multikulturní kompetence jako výsledek multikulturního učení ve snaze upozornit na jeho specifika.

První kapitola publikace předkládá vhled do odborné terminologie v multikulturní edukaci. Prostřednictvím obsahové analýzy prezentuje přehled frekvence užívání, kontext a na závěr i významy pojmů interkulturní a multikulturní, a to jak v českých a slovenských, tak anglicky psaných zdrojích. Autor analyzuje názvy článků publikovaných ve významných českých a slovenských pedagogických časopisech, učebních textech, monografiích, legislativních dokumentech, ale také názvy institucí zabývajících se vzděláváním v multikulturní či interkulturní oblasti. Z pedagogických periodik byly analyzovány časopisy *e-Pedagogium*, *Orbis scholae*, *Pedagogika*, *Pedagogická orientace*, *Studia paedagogica*, *Pedagogická revue* a *Pedagogika.sk*. Z provedených analýzy dokládají převažující

terminologická roztržičnost objevující se ve všech uvedených oblastech. Na závěr kapitoly autor stručně předkládá obsahové i sémantické objasnění obou užívaných termínů, čímž zdůvodňuje i vlastní terminologické preference.

Druhá kapitola, s názvem *Multikulturní kompetence*, odkazuje na článek publikovaný v časopisu *Pedagogická orientace* zabývající se konstrukcí a modely multikulturních kompetencí. Z tohoto důvodu kapitola obsahově předkládá pouze selektivní informace významné pro tvorbu modelu multikulturní kompetence, kterému je následovně věnována čtvrtá kapitola. V teoretických podkladech pro konstruování modelu multikulturní kompetence autor představuje tři možné typy modelů užívané v rámci poradenského paradigmatu. Mezi tyto typy patří osobnostně orientované modely, dovednostně orientované modely a procesně orientované modely. Vzhledem k faktu, že multikulturní kompetence v pomáhajících profesích je výrazem určitého etického standardu, autor akcentuje především psychologické hledisko této kompetence. Ve snaze o zohlednění komunikační složky v rámci komunikace s klienty autor dále uvádí kompoziční, koorientační, rozvojové, adaptační a kauzálně procesní modely. Čtenářovo porozumění uvedeným modelům autor podporuje tabulkami a přehlednými schématy.

Třetí kapitola s názvem *Měření a hodnocení multikulturní kompetence* předkládá odpovědi na otázky typu co, proč u koho a jak měřit a hodnotit multikulturní kompetence. Vzhledem k tomu, že každé zkoumání v pedagogické či psychologické oblasti je kulturně podmíněné, není možné je pokládat za objektivní. Právě proto autor upozorňuje na specifika zkoumání

multikulturní kompetence, která ovlivňují plánování i realizaci celého výzkumu. Mezi uváděná specifika patří:

- uvědomění si kulturních limitů výzkumníka,
- kulturně citlivá definice výzkumného souboru,
- kulturně citlivé použití výzkumných nástrojů,
- kulturně citlivý sběr dat,
- využití alternativních výzkumných přístupů.

Vlastní názor výzkumníka je prezentován jako jeden z důležitých faktorů, který může negativně ovlivnit výzkum v multikulturní oblasti, neboť chápání normality může být vzhledem k jeho subjektivitě vnímáno každým výzkumníkem jinak. Odlišnosti se mohou projevit např. ve vytváření elementárních konstruktů, definici výzkumného souboru, výběru výzkumného nástroje, sběru dat, kategorizaci dosaženého skóre i interpretaci získaných dat.

Součástí třetí kapitoly je i přehled sebehodnotících a evaluačních nástrojů kvantitativního charakteru aplikovatelných pro pomáhající profese. V přehledu je uveden autor, rok vzniku, cíl výzkumného nástroje, stručný popis, charakteristika výzkumného souboru, skórování, reliabilita a validita. Autor uvádí celkem devět výzkumných nástrojů určených k měření multikulturní kompetence, včetně poznámek vážících se k možným limitům uvedených nástrojů. Kvalitativní přístup k hodnocení multikulturní kompetence autor prezentuje prostřednictvím metody tvorby studentského portfolia předkládajícího studentovy dovednosti, aktivity ve škole a aktivity

mimo školu. Aplikaci problematiky multikulturních kompetencí do prostředí české školy autor začlenil do podkapitol předkládajících tři realizované výzkumy, které v uplynulých letech realizoval nebo se na nich podílel.

Předposlední – čtvrtá kapitola nese název *Determinanty rozvoje multikulturní kompetence studentů pomáhajících profesí*. V této kapitole je prezentován vývoj výzkumného nástroje – dotazníku vytvořeném v rámci jmenovaného projektu GA ČR. Při tvorbě dotazníku vycházel autor ze čtyř již existujících nástrojů pro měření multikulturní kompetence proto, že představují ověřené postupy k měření a hodnocení uvedené kompetence. Dotazník, jež tvořilo čtyřicet devět položek, byl ve finální podobě ověřen na výzkumném souboru 363 studentů pedagogických, zdravotnických a sociálních oborů, kteří se připravovali na práci pomáhajících profesí. Na základě výsledků výzkumného šetření byl ex post zkonstruován model multikulturní kompetence studentů pomáhajících profesí, který je v publikaci teoreticky popsán a doplněn o přehledné schéma. To je modifikací autorem již publikovaného pyramidového modelu interkulturní kompetence z roku 2010.

Pátá kapitola - *Rozvoj multikulturní kompetence studentů pomáhajících profesí* - prezentuje významné body související s rozvojem multikulturní kompetence na podkladě inspirace ze zahraničí, vlastní výzkumné činnosti i letité pedagogické činnosti autora z výuky studijní disciplíny multikulturní výchova. Tyto poznatky shrnuje následovně:

- heterogenita vzdělávacího prostředí je významnou příležitostí multikulturního učení (se),
- důraz na afektivní a behaviorální edukační cíle a formování osobnosti jedince,

- práce s vlastními předsudky a stereotypy (práce s prekoncepty),
- multikulturní učení je dlouhodobý proces často realizovaný v podobě tréninku či výcviku,
- komunikace významně ovlivňuje efektivitu multikulturního učení (se).

V českém prostředí není mnoho autorů věnujících se problematice multikulturní výchovy a multikulturních kompetencí tak systematicky, jako autor publikace. Základní informace a přehled o tématu předkládá Průcha ve svých publikacích *Multikulturní výchova, teorie – praxe – výzkum*, *Multikulturní výchova: Příručka (nejen pro učitele)*, *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*, *Interkulturní komunikace*. Další z významných autorek je například Dana Moree, která se věnuje problematice z hlediska učitele a jeho přístupu k multikulturní výchově. (Moree, 2008, 2013). Dále je možné zaznamenat publikace autorek Morgenstenová, Šulová nahlízející na uvedené téma z psychologického pohledu. (Morgenstenová, Šulová, 2007,2011)

Publikace odkazuje na autorovu dlouholetou systematickou práci v oblasti zkoumání multikulturní výchovy a multikulturních kompetencí. Přínosem pro pedagogicko-výzkumnou oblast jsou zejména autorovy výzkumné činnosti podpořené grantovými projekty. Publikace je přehledná, psána srozumitelně, může sloužit studentům pomáhajících profesí (ale nejen těm) k prohloubení poznatků o problematice multikulturních kompetencí a možnostech jejich měření a hodnocení. Osobně oceňuji zejména přehled kvantitativních

nástrojů užívaných v zahraničí a tvorbu vlastního výzkumného nástroje aplikovatelného nejen pro studenty pomáhajících profesí, ale také pro studenty učitelských oborů.

Kapitola zabývající se analýzou dokumentů z hlediska terminologie poukazuje na převládající terminologickou nejednotnost. Bylo by zajímavé, kdyby se autorovi podařilo postihnout delší časové období, které by naznačilo vývojové tendence napříč časem. V rámci provedených obsahových analýz by mohlo být přínosné neomezovat se pouze na uvedené pedagogické časopisy a rozšířit data o poznatky získané z analýzy dostupných sborníků z konferencí a rozšířit výzkumnou oblast se zaměřením na obsah statí zabývajících se problematikou multikulturalismu.

Publikace *Multikulturní kompetence studentů pomáhajících profesí* se snaží poukázat na neustálou potřebu rozšiřovat výzkumnou složku pedagogické vědy a získávat empirická data, provázanost teorie s praxí.

## Literatura

Hladík, J. Konstrukce a modely multikulturních kompetencí. In *Pedagogická orientace* 2010, č. 4, s. 26-46. ISSN 1211-4669.

Moree, D. *How Teachers Cope with Social and Educational Transformation: Struggling with Multicultural Education in the Czech Classroom*. Benešov: Eman, 2008. 250 s. ISBN 978-80-86211-62-6.

Moree, D. *Učitelé na vlnách transformace: kultura školy před rokem 1989 a po něm*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2013. 174 s. ISBN 978-80-246-2298-9.

- Morgensternová, Monika a Lenka Šulová. (eds.) *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.
- Průcha, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
- Průcha, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6.
- Průcha, Jan. *Multikulturní výchova, teorie – praxe – výzkum*. Praha: IVS, 2001. ISBN 80-85866-72-2.
- Průcha, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen pro učitele)*. Praha: Triton. 2006. ISBN 80-7178-885-6.